

-Arapça'den Türkçe'ye Geçen Kelimeler -A harfi

Arş. Gör. Rahim Suphi Casim

The Arabic Words Interfered Into The Turkish "

".Language – Letter A

RAHEEM SUBHI JASIM

الكلمات العربية الداخلة الى اللغة التركية- حرف أ-

م . م . رحيم صبحي جاسم

المديرية العامة لتربية صلاح الدين قسم الاعداد والتدريب

البحوث والدراسات التربوية

من الجدير بالذكر في هذا البحث التطرق الى ان اللغات الشرقية هي لغات متداخلة استعارت من بعضها البعض الكثير من الكلمات والمصطلحات لاسيما اللغة التركية وبحكم احتلال الإمبراطورية لأجزاء كبيرة من الوطن العربي ومنها العراق فقد دخلت كلمات عربية كبيرة الى اللغة التركية وبنفس الوقت دخلت كلمات تركية الى اللهجات العامية العربية ولكن ومن خلال هذا البحث يبدو لنا ان شبه الكلمات العربية في اللغة التركية تتجاوز شبه ٢٠ % وكذلك بعدها اعتنق الاثراك الدين الاسلامي في القرن الثامن الهجري فقد ازداد استخدام الكلمات العربية في اللغة التركية لكون اللغة العربية هي لغة القرآن الكريم. وكذلك من الاسباب الاخرى هو التلاحم الحضاري بين شعوب الشرق الاوسط

Abstract

The Arabic words interfered with the Turkish language (the letter A)

It is worthy to be mentioning that this research is about the eastern languages which are the interfered languages , taken from one language to another . Owing to the Turkish 's occupation to large parts of Arab Home , including Iraq , so many Arabic words have been interfered into the Turkish Language and at the same time many Turkish words into Arabic Language. Through this current study the ratio of the Arabic words in the Turkish language surpassed 20% after the entrance of Turkish into Islam Religion in the 8th century AH ,where it has been increased the using of Arabic words in the Turkish language since the Arabic language is the language of Holy Quran , especially the Arabic language is considered as civilized integration among the nations of Middle east.

Ön Söz

Bilindiği gibi, Arapça'nın Türkçe üzerindeki etkisi Türklerin İslam dinine girdikten sonra başlar. Bu etki Türk diline o çağlarda Kur'an dili ve ileri bir ilim dili sayılan Arapça'dan kelimelerin girmesi şeklinde idi. Git gide Arapça'nın üzerindeki etkisi ve bu kelimelerin sayısı artar. Bu hal dili bir zamanlar anlaşılmaz bir duruma sokar. Dili bu durumdan kurtarmak için bir sadeleştirme hareketi başlar. Fakat bununla beraber şimdiye kadar Türkçe'de bir sürü yabancı kelime vardır. Bunların içinde Arapça'nın payı büyüktür.

Gerçi Türkler bu kelimeleri Arapça'da olduğu gibi kullanmıyorlar bazen fonetikleri bazende anlamlı değişiyor, bazen ikisi de, değer yandan Türklerin Arapça kurallarına göre türettikleri kelimeler de vardır. Bence, bu konu önemli konulardan sayılır. Bu yüzden bu konuyu olarak ele aldım ve Türk dilinde şimdiye kadar kullanmakta olan Arapça kelimelerden örnekler aldım. Türkçe'deki Arapça kelimelerin hepsini toplamadım. Yani hazırladığım bu tez sözlük mahiyetinden fazla bir araştırmadır .

Giriş

Türklerin Müslüman olmasıyla birlikte Türkçe, bir din ve medeniyet dili olan Arapça'dan etkilenmeye başlamıştır. Bu etkilenme sonucuda çok sayıda Arapça kelime dilimize geçmiş, ayrıca Müslüman Türk ilim adamlar eserlerini Arapça olarak yazmaya başlamışlardır. Hicri 5. Asırda (11. Yüzyıl) yaşayan Kaşgarlı Mahmud, akıcı Arapça'yla kaleme aldığı ilk Türkçe-Arapça sözlük çalışması olan Divanu Lugati't- Türk ile hem Arapların Türkçeyi öğrenmelerine yardımcı olmaya çalışmış, hem de Türkçe'nin Arapça'ya eşdeğer bir dil olduğunu ortaya koymuştur. Kaşgarlı Mahmud, El-Farabi'nin Divanu'l-Edeb formatında adlı eserinden esinlenerek yazmıştır. Böylece Kaşgarlı Mahmud, Arapça'nın ilk sözlük (Arapça-Arapça) olan Kitabu'l-Ayn'a karşılık Türk dilinin ilk sözlüğü (Türkçe-Arapça) olan Divanu Lugati't-Türk adlı eserini ortaya koymuştur.

Türkler bir taraftan Kur'an yazısı diye mukaddes bildikleri, diğer taraftan, çok kıymet verdikleri ilimleri öğreten bu yazısı diğer müslüman milletlerden üstün bir sevgiyle kullanmışlardır.

Böylelikle Arap yazısı, Türklerin elinde, milli zevkin işlediği, inceletip güzelleitirdiği, değişik bir yazı çehresi almış; bu bakımdan, özellikle Anadolu ve Balkanlar Türkiye'sinde ve Osmanlı devrinde çok yükselen bu yazıya İslam Türk yazısı demek daha doğru olmuştur. O kadar ki İslam dünyasında yaygın bir kanaat halinde söylenen "Kur'an-i

Kerim Mekke'de nazil oldu, Mısır'da okundu İstanbul'da yazıldı. "Cümlesinin, bu bakımdan, derin manası vardır.

Dahilen zf. (da:'hilen) Ar. Dahilen, içerden, içten.

Aba (II) is. Ar. "aba Yünü dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş.

Abacı is. 1. Aba yaban veya satan kimse ve abadan giyecek yapan veya satan kimse.

Abacılık -ğı is. 1. Aba yapma veya satma işi ve abadan giyecek yapma veya satma işi.

Abbas öz. İ. Ar. Abbas "yola çıkacak kimse" anlamdaki Abbas yolcu deyiminde geçen bir söz.

Abd is. Ar. Abd esk. 1. Kul 2. Köle.

Abdal is. Ar. Abdal 1. Gezgin derviş: varıp yaslanayım Hacı Bektaş'a / Abdalin olayım çullar içinde. 2. Dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse.

Abdallık –ği is. Abdal olma durumu

Abeslik –ği is. Abes olma durumu: bu esere... bir abeslik duygusu hakimdir.

Abıhayat is. A: bıhayat, ya:tı Far. Ab+Ar hayat esk. Efsanenere göre ,çen kşmseye ö: lümsüzlük sağlayan bir su.

Abus sf (abu:s) Ar. Abüs somruktan, çatık. Asık (yüz). "Abus çehreli adamın ne zamanı ne niyazı ne zekatı ne orucu makbuldür.

Acaba zf. a'caba Ar. 'aceba, merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz.

-acak, -ecek gelecek zaman eki: al- acağım, gülecek vb. Fiileden isim ve sıfat yapma eki: giy-ecek, iç-ecek vb.

Acar sf.Ar. 'acar Atılğan gözü pek, yiğit, kabadayı, yılmaz, sığmaz.

Acele sf. Ar. Acele, hızlı yapılan çabuk, tez. Zf. vakit geçirmeden, tez olarak.

Aceleci sf. Tez iş gören, çabuk davranan canı tez, farfara fırtına gibi.

Acem is.ar. 'acem müz. Klasik Türk müzeğinde mi notasına yakın bir perde. Ayrıca da İran'lı ülkesi sf. İran'a özgü

Acente is. Ace'nte it. Bir kuruluşun yapığı işi kazanç karşılığı onun adına yürüten iş yeri.

Ad, -ddi (II) is. Ar. 'add, sayma, sayılma

Ada is. Coğ. Deniz veya göl suları ile çevirilmiş küçük kara parçası. Cezire.

Adale is. Ar. 'adale anat. Kas. Omuz adaleleri gelişmişti.

Ademiyet is. Ar. Ademiyet esk. Yokluk, ademiyet is. (a:demiyet) Ar. Ademiyet esk. İnsanlık, adamlık

Adese is. Ar. 'dese fiz. Mercek, bot, kovucuk, görüş derecesi, inceliği.

Adet is a:det Ar. Adet sos görenek bayram tekbiri bir güzel adettir, felek, topluluk içinde eskiden beri uyulan kural.

Adi sf. a:di Ar. Adi, değersiz, kötü, sıradan, hiçbir özelliği olmayan.

Adil sf. a:dil Ar. Adil adaletli iş gören, adaletten doğruluktan ayrılmayani hakkı yerine getiren.

Affettirme is. Affettirmek işi

Affettirmek (-i) Ar. 'afv+t. Ettirmek bağışlanmasını sağlama.

Affeylemek(-i) Ar. 'afv+t. Eyleme affetmek

Affolunma is. Affolunmak işi

Affolunmak (nsz) Ar. 'afv+t. Olunmak bağışlanmak.

Afgan öz. is. Afganistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse.

Afi is. Argo gösteriş, çalım, caka. Bir manevra, bir afı, bir dalavere olarak diyordum.

Afif sf. afı:f Ar. Afif esk. İffetli erkek : Arzu ettiğim gibi afif, saf bulduğum bu adama hürmet eder, onu böyle severdim.

Afiyet is. a:fiyet Ar. 'afiyet hasta olmama durumu, sağlık, esenlik.

Allah daha ziyade afiyet versin.

Afyon is. Ar. Afyün kim. Olgunlaşmamış haşhaş kapsüllerine yapılan çizintilerden sızan. Güçlü bir zehir olmakla birlikte içinde morfin vb. Uyuşturucular bulunan madde.

Agel is. Ar. 'agel Arap erkeklerinin kefiyelerinin üzerine bağladıkları, yünden örülmüş kalın çember bağ.

Ağnam is. Ar. Ağnam esk. Sayım vergisi

Ağraz ç. is. Ar. Ağraz esk. Garazlar

Ağyar ç. is. Ar. Ağyar esk. Başkalrı, yabancılar, eller.

Ahali ç. is. aha:li Ar. Ahali, aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk.

Ahbap –bi ç. is. ahba:p, -ba:bı Ar. Ahbab, kendisiyle yakın ilişki kurulup sevilen, sayılan kimse.

Ahcar ç. is. Ar. Ahcar esk. Taşlar.

Ahdetmek –der (-e) Ar. 'ahd +T. Etmek bir şeyi yapmak için kendi kendine söz vermek, tek erkek sevmeye ve bu erkeği kendime aşık etmeye ahdetmişim.

Ahdi sf. ahdi: Ar. 'ahdi esk. Antlaşmaya göre olan antlaşma gereği olan: ahdi vecibeler.

- Ahkam ç. is. ahka:m Ar. Ahkam Hükümler
- Ahlaf ç. is. ahla:f Ar. Ahlaf esk. Halefler, eslaf karşıtı
- Akabe is. Ar. 'akabe tehlikeli, sarp ve zor gecit.
- Akamet is. aka:met Ar. 'akamet esk. Kısırlık, verimsizlik, başarısızlık, sonuçsuzluk.
- Akar is. Ar. 'akar esk. Kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkan, tarla, bağ vb. Mülk, akaret, akar edinmek kira geliri getirecek bir mal sahibi olmak.
- Akaret is. aka:ret Ar. 'akaret esk. Akar. "başladı, her ay, akaretlerinden kira toplar gibi, tıkr tıkr faizleri toplamaya.
- Akdedilme is. akdedilmek durumu.
- Akdedilmek (nsz) Ar. 'akd +T. Edilmek akdetmek işi yapılmak.
- Ak'demir is. dövme demir.
- Akdeniz is. parlak ve canlı görünümde mavi rengin bir türü.
- Sf. bu renkte olan
- Akdetmek –der (-i) Ar. 'akd +T. Etmek yapmak
- Akdiken is. bot. Hünnapgıllardan, kırlarda kendiliğinden yetişen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan, sert odunlu bir ağaç, gövem eriği, geyik dikenini, alıç.
- Akibet is. a:kibet Ar. 'akibet, bir iş veya durumun sonu, sonuç.
- Akıcı sf. akma özelliği olan, ed. Kolay anlaşılabilen, okunabilen, anlamca açık (anlatım).
- Akıl –klı is. Ar. 'akl, düşünme anlama ve kavrama gücü, Akıl yaşta değil baştadır.
- Akide (I) is. aki:de Ar. 'akide din, bir şeye inanarak bağlanış, inanç, din inancı.
- Akik –ği is. aki:k Ar. 'akik jeol. Kalseduan kuvarsının bir türlü olan, yüzük taşı, mühür vb. Yapmakta kullanılan, türlü renklerde, yarı saydam, parlak ve değerli bir taş.
- Akis –ksi is. Ar. 'aks, ışık veya ses dalgalarının yansıtıcı bir yüzeye çarparak geri dönmesi, yansıma, yankı, bir cismin parlak bir yüzeyde görünmesi, bir şeyin baika bir şey üzerinde yarattığı etki. Evirtme, akis uyandırmak bir konunun üzerinde, düşünülmesine, tartışılmasına yol açmak, ilgi veya tepki yaratmak.
- Akit, -kdi is. Ar. 'ak huk esk. Sözleşme, nikah
- Akit vaadi, akdetmek, bey akdi, hizmet akdi, iş akdi.
- Akit, -di sf. a:kit Ar. Akid bağıtıcı
- Akit vaadi is. huk. Ön sözleşme
- Aklen zf. Ar. 'aklen esk. Akıl gereğince, akıl yönünden.
- Aklevrek, -ği is. zoo, tatlı su levreği
- Aklı sf. beyazı bulunan, beyaz renkli
- Aklı başında sf. sürekli akıllı davranan, akli başında olmamak iyi düşünebilir durumda olmamak.
- Aklievvel sf. a'klievvel Ar. 'akl-evvel akıllı, akıllı geçinen, densiz, münasebetsiz, sağduyu sahibi olmayan, is. esk. Yaradılıştan gelen zeka.
- Aklievvelik, -ği is. aklievvel olma durumu
- Aklık, -ği is. Ar. Ak olma durumu, kadınların makyaj için yüzlerine sürdükleri beyaz bir sıvı, düzgün.
- Akliselim is. a'kliseli:m Ar. 'akl +selim, sağduyu, sağduyu sahibi, akliselimlik, -ği is. akliselim olma durumu.
- Akli sf. akli: Ar. 'akli esk. Akılla ilgili, akla dayananı akılsal.
- Aklyat is. akli:ya:t Ar. 'aklyat, akıl yolu ile kazanılan bilgiler.
- Aksam is. Düğün çiçeğigillerden, beyaz çiçek veren, bahçelerde süs çiçeği olarak, yetiştirilen sarmaşık özelliği gösteren bir bitki, yaban asması, orman sarmaşığı, Meryemana asması, aksam kısımlar.
- Aksam is. aksamak işi,
- Aksamak hafifçe topallamak, bir iş gereği gibi yürümek, geri kalmak.
- Aksata is. Ar. Ahz-i'ta aliveriş, ahzüita
- Aksatış is. aksatma işi veya biçimi, aksatmak işi.
- Aksatmak (-i) aksamasına yol açmak, bir iş gereği gibi yürütmek, havanın bozulması ekim işini aksattı.
- Aksayış is. aksamak işi veya biçimi.
- Akur sf. Ar. 'akür, azgın, kızgın, kudurmuş, kuduz, kuduruk. Akva sf. akva, kuvvetli, sağlam. Bir tür sırmalı ve köstekli bıçak Akvam is. akva:m Ar. Akvam kavimler.

- Akaka is. ala:ka Ar. 'laka, ilgi, gönül bağı, alaka çekmek veya toplamak veya uyandırmak ilgi çekmek.
- Alakadar sf. ala:kadar Ar. 'alaka +Fardar ilgili olan, alakadar etmek ilgilendirmek, alakadar olmak ilgilenmek.
- Alakadarlık -ğı, is. Ar. Alakadar olma durumu
- Alakalandırma is. alakalandırmak işi Alakalandırmak ilgilendirmek Alakalanma is. alakalanmak işi
- Alakalanmak (-le) is. ilgilenmek, gönül bağlamak, yakınlık duymak, bir şey çekici gelmek, bir şeyden zevk almak.
- Alakalı sf. ilgili
- Alakarga is. kargagillerden, iri gövdeli, ötücü, tüyleri alacalı bir kuş türü, kestane kargası, saksağan.
- Alamet is. ala:met Ar. Alamet, belirti, işaret, iz, nişan, büyüklük, irilik bakımından şaşılacak durumda olan nesne.
- Alametifarika, is. ala:me'tifa:rika Ar. Alamet+ farika, bazı ticaret eşyası üzerine konulan, o eşyayı üreten veya satanı tanıtan resim, harf vb. Özel işaret, marka, ayrıcı nitelik, ayrıcı özellik.
- Alelacele zf. ale'lacele Ar. 'ale-'acele çabukçak.
- Alelade sf. alela:de Ar. 'ale'l-ade, her zaman görülen olağan, bayağı, sıradan.
- Aleladelik -ği is. alelade olma durumu
- Alelhesap zf. ale'lhesap Ar. 'ala+hisab, hesap sayarak.
- Alelhusus zf. ale'lhusus Ar. 'ala +husüs, hele, özellikle, en çok.
- Alelusul zf. ale'lusu:l Ar. 'ala+ usül, yol yordam gereğince, kurala uygun bir biçimde.
- Alem is. Ar. Alem Bayrak, minare, kubbe, sancak direği vb.
- Alem is. a:lem Ar. Alem, yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelere oluşturulduğu bütün, evren, dünya, cihan, aynı konu ile ilgili kimseler.
- Atlas is. Ar. Atlas yüzü parlak, sık dokunmuş bir tür ipekli kumaş, saten. Coğrafyada ise dünyanın bir ülkenin, bir bölgenin fiziksel ve siyasal coğrafyası ile ekonomi, tarih vb. Bir konuyu açıklamak için hazırlanmış resim veya levhalardan oluşmuş kitap.
- Atlatmak (-i, -e, -den) atlatmak işini yaptırmak, basında başka ilgililerden önce bir haberin yayımlanmasını sağlamak. -i kötü bir durumu geçiştirmek savmak. Başından savmak. Savsaklamak, aldatmak.
- Atlaya zıplaya zf. atlayarak, istekle, isteyerek
- Avam is. ava:m Ar. 'avam; 'amm'ın çokluk biçimi, halkın aşağı tabakası, havas karşıtı.
- Anavak -ği sf. kolaylıkla kandırılabilen veya aldatılabilen, aptal.
- Avrat pazarı is. cariyelerin satıldığı Pazar, kadınların öteberi sattıkları Pazar yeri.
- Avret is. Ar. 'avret edep yeri, ut yeri
- Avro is. Avrupa Birliğinin orta para birimi ekü.
- Avrovil is. Avrupa Birliği dışındaki ülkeler tarafından çıkarılan ve tutulan avroya dayalı borç senedi.
- Avrupai sf. Avrupa:i Avrupalılara özgü, Avrupalılara benzer veya gibi.
- Avrupalılaştırma is. Avrupalılaştırma
- Ayan is. a:ya:n Ar. A'yan, ileri, gelenler, Senato üyeleri
- Ayet is. a:yet Ar. Ayet din Kur'an surelerini oluturan kısımlardan her biri.
- Azamet is. Ar. 'azamet, ululuk, büyüklük, gurur, görkem, gösteriş, heybet, debdebe, çalım, kurum, tekebbür.
- Azap is. -za:bı Ar. 'azab, İslam inanışına göre dünyada günah işlemiş olanlara ahirette verilecek ceza, büyük sıkıntı, eziyet, ezilme.
- Azil is. Ar. 'azl görevden alma
- Azimkar sf. 'azm+far, -kar, iradeli, gayretli, istençli, karalı.
- Azimli is. Azmi olan, kararında, tutumunda direnen, kararlı.
- Aziz is. azi:z Ar. 'aziz, ermiş, eren, Sf. sevgide üstün tutulan, muazzez, nanıaziz.
- Azledilmek is. Ar. 'azledilmek işi, 'azl+T edilmek görevden alınmak., bir kişiyi görevden almak uzaklaştırmak.
- Azlık -ğı is. Az olma durumu, azınlık
- Azma is. Azmak işi , sf. melez, biy
- Azmak -ğı is. küçük su birikintisi, gölcük, bataklık
- Azıvay is. sarısabır.